

CRIZA ECONOMICĂ- FINANCIARĂ MONDIALĂ ȘI CONSECINȚELE EI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Dr. Sergiu CIOBANU,
director-adjunct
al Institutului de Economie,
Finanțe și Statistică, AȘM

WORLD FINANCIAL ECONOMIC CRISIS AND ITS CONSEQUENCES IN MOLDOVA.

Republic of Moldova being an open country, is affected by economic processes that take place at world level. Nowadays, world economic crisis seems to affect economy of Republic of Moldova if making a macroeconomic analyse of the main economic indicators. The impact of the crisis leads to social and economic negative results in the next period.

Economia mondială a intrat într-o eră a volatilității, fiind dificil de pronosticat evoluția acesteia chiar și pe termen scurt. Actuala criză mondială își are originea în sistemul financiar al țărilor care se orientează masiv spre consum, inclusiv prin acordarea unor credite avantajoase, în special în domeniul ipotecar. Insolvabilitatea ulterioară a debitorilor a condus la probleme grave legate de rambursarea acestor credite și a dobânzilor aferente.

De la un timp încoace se discută dacă economia Republicii Moldova este sau nu afectată de criza economică internațională. Răspunsul la această întrebare poate fi găsit doar printr-o analiză amplă, multilaterală și calitativă a proceselor economice care au loc în economia națională a Republicii Moldova pe perioada anului 2008 – începutul anului 2009.

Din punct de vedere macroeconomic, economia Republicii Moldova este direct dependentă de doi factori: importuri și remitențele emigranților. Acești factori, la rândul lor, sunt și ei interdependenți. Creșterea volumului remitențelor stimulează consumul și în consecință se soldează cu creșterea importurilor.

Fiind la nivel de 36 la sută din PIB în 2007, dependența Moldovei de fluxurile transferurilor valutare provenite din activitatea cetățenilor de

peste hotare este printre cele mai mari din lume. Moldova se află, alături de Tadjikistan, printre primele țări din lume după ponderea remitențelor în PIB, potrivit raportului Băncii Mondiale. La momentul de față, impactul crizei internaționale, prin prisma remitențelor, începe a fi resimțit. Astfel, efectele se manifestă prin scăderea, începând cu luna octombrie a anului 2008, a volumului de remitențe. Acestea au suferit schimbări ca volum, ceea ce ne face să constatăm că anume 2008 a fost anul cu cel mai înalt nivel de remitențe în Republica Moldova – de circa 1,8 miliarde USD. Iar în 2009, după cum consideră experții, ne-am putea aștepta, în cel mai bun caz, la 1,5 miliarde USD.

Ca urmare a scăderii volumului de remitențe se va diminua consumul, respectiv se va reduce și volumul importurilor, ceea ce va provoca, fără îndoială, o scădere imediată a veniturilor bugetare, dependente în proporție de circa 90 la sută de consum, situație care a și început a fi simțită urmărind încasările bugetului public în luna ianuarie 2009.

Diminuarea remitențelor afectează deja în mod direct ramurile economiei naționale, în special cea a construcțiilor. Observăm că banii cetățenilor moldoveni care muncesc peste hotare s-au retras de pe piața apartamentelor, în anul 2008 atestându-se o descreștere a volumul de vânzări în acest domeniu cu cca. 60 la sută, ceea ce a dus la stagnarea sectorului de construcție a locuințelor, prin diminuarea prețurilor pe 1 m. pătrat. Totodată, aceasta îi afectează atât pe producătorii de materiale de construcții, cât și pe cei ce acordă credite pentru procurarea imobilelor.

Un alt aspect esențial reprezintă inflația, care în mod direct duce la scumpirea produselor moldovenești atât pe piețele internaționale, cât și pe cele interne, în urma diminuării volumului producției fabricate și scăderii cererii produselor autohtone pe alte piețe, cauzată de criza mondială. Totodată, aceasta ar putea avea în 2009 consecințe grave asupra pieței forței de muncă, când migranții sunt puși în fața condiției de a reveni în țară și când statul prin politicile sale creează bariere în calea exporturilor prin aprecierea monedei naționale.

În primul rând, acest lucru se întâmplă din motivul reducerii activităților în sectorul real al economiei, în special în industrie, unde creșterea salariilor de mai mulți ani este mai joasă decât creșterea productivității, ceea ce s-a manifestat prin reducerea ofertelor de muncă. În general, situația se agravează din cauza scăderii cererii, atât pe piețele externe, cât și pe piața locală, la principalele bunuri industriale, aprecierii leului, ceea ce face marfa autohtonă să devină necompetitivă sub aspectul

pre ului, precum  i accesul foarte limitat la credite  i pre ul înalt al acestora.  n asemenea condi ii, popula ia va începe fie să- i consume treptat rezervele pe care le  ine sub formă de depozite în bănci, fie să- i v nd  activele sub diferite forme.  n al doilea r nd, va cre te presiunea pe piața for ei de muncă din partea emigran ilor, care vor reveni la ba tin  în urma pierderii locurilor de muncă peste hotare.

Competitivitatea produselor autohtone, fiind artificial diminuată prin politicile aplicate de către stat, scade substan ial capacitatea agen ilor economici de a reinvesti.  n această situa ie, în anul 2009 Republica Moldova va înregistra o descre tere considerabilă a produc iei industriale, nu în ultimul r nd cauzată de reducerea creditelor acordate în economie care, în ultima perioadă, s-au mic orat  i au dus la cre terea ratei dob nzii. Totodată, diminuarea activita ilor în sectorul real va diminua, în mod automat,  i consumul de prestări servicii, cum ar fi transportul etc.

 n ianuarie 2009, întreprinderile industriale de toate formele de proprietate au fabricat produc ie în valoare de 1607,9 mil. lei în pre uri curente, ceea ce a constituit 74,9 la sută în pre uri comparabile fa  de ianuarie 2008. Descre terea volumului produc iei industriale a fost determinată de reducerea produc iei în întreprinderile din industria extractivă cu 62,1 la sută, industria alimentară  i a băuturilor – cu 20,0 la sută, sectorul energetic – cu 16,4 la sută, ceea ce a cauzat mic orarea volumului total de produc ie, respectiv, cu 0,6 procente, 20,2 procente  i 4,3 procente.

 n acest context putem spune că sectorul real al economiei,  i anume cel industrial  i de export-import, este afectat de criză. Efectele crizei pentru Republica Moldova ar putea fi generalizate în următoarele:

1. afectarea sectorului real al economiei,  i în special cre terea vulnerabilit ii sectorului agrar;
2. scăderea puterii de cumpărare a popula iei, a importurilor, a veniturilor la buget, cre terea  omajului;
3. reducerea remitențelor;
4. deprecierea leului.

Nivelul investi iilor străine directe în economia Republicii Moldova în perioada anului 2008 a crescut, ating nd nivelul similar al unor state la începutul procesului de tranzi ie spre UE.  n nouă luni ale anului 2008, Republica Moldova a atras investiții străine directe în sumă de 489 milioane de USD, ceea ce reprezintă cu cca. 68 la sută mai mult dec t în perioada respectivă a anului precedent.

Acest fapt reflectă credibilitatea pe termen lung a afacerilor care sunt dezvoltate în Moldova.  n paralel, a crescut  i numărul companiilor cu capital străin, astfel conform datelor Camerei înregistrării de Stat, la începutul anului 2008, în Republica Moldova numărul lor era de 6300.

Totodată, pe parcursul ultimilor ani numărul întreprinderilor străine  i mixte industriale se men ine la 15 procente din totalul întreprinderilor industriale. Poate fi remarcat  i faptul că, dacă în anul 2007, un procent al cre terii numărului angaja ilor în companiile străine  i mixte ducea la o majorare a ponderii produselor fabricate în PIB cu 2,25 la sută, atunci în anul 2008, cre terea cu un procent al numărului angaja ilor ducea la sporirea cu 3,15 la sută a produc iei industriale. Aceasta se datorează ridicării productivit ii muncii în firmele cu capital străin  i mixte.

Una din laturile negative ale ISD reprezintă faptul că fluxurile de capital intrate în economia națională au fost orientate spre sectoarele care nu participă la promovarea exporturilor  i constituie cca 60 la sută din totalul ISD.  n ceea ce prive te sectorul de activitate, investitorii străini preferă să investească în sectoarele cu ritm rapid de recuperare.  n plus, un aspect esen ial este că Republica Moldova, fiind o  ar  preponderent agricolă, cu avantaje competitive fa  de alte state, a primit cele mai pu ine fluxuri de capital în acest sector. Fenomenul dat se explică prin două aspecte: sau că politica promovată de Republica Moldova privind atragerea investi iilor directe în agricultură este precară, sau că investitorii străini nu văd sectorul agrar drept unul care ar crea o valoare adăugată esen ial . Dată fiind importan a agriculturii în economia globală  i ponderea popula iei sărace din spa iul rural,  mbun a irea performan ei sectorului respectiv constituie o condi ie primordială pentru accelerarea cre terii economice  i reducerea sărăciei pe termen mediu. Prin aceasta, cre terea exporturilor moldovene ti va r m ne o problemă de lungă durată.

 n ceea ce prive te agricultura, anul 2008 este caracterizat de ritmuri avansate de cre tere. Există însă un decalaj considerabil între sectorul vegetal  i cel animalier, ultimul fiind în decădere. E ecurile anului 2008 se explică prin declinul pronun at înregistrat în sectorul animalier, pr bu irea prețurilor pe piața cerealelor  i în sectorul viticol. Principalele riscuri pentru agricultură în anul 2009 vor fi diminuarea produc iilor globale în sectorul vegetal, cre terea prețurilor la materia primă pentru agricultură, men inerea stagnării în sectorul animalier, finan area mai rigidă a

agriculturii, încetinirea exporturilor de produse agroalimentare.

Prin urmare, una din soluții ar fi ca remitențele emigranților să fie mobilizate direct drept investiții în business, în sectorul real al economiei sau, indirect, printr-o intermediere sporită în sistemul financiar formal. Probele internaționale dovedesc faptul că politicile și aspirațiile de „canalizare” a transferurilor valutare din țară în investiții și economii au avut, în cel mai bun caz, un succes aleator. Totuși, este clar că politicile economice trebuie să favorizeze economiile și investițiile pentru utilizarea marginală mai productivă a unora dintre aceste fluxuri. Băncile pot fi încurajate să extindă ofertele de produse și să creeze noi instrumente pentru economii în vederea atragerii transferurilor provenite din activitatea cetățenilor peste hotare. Expansiunea instrumentelor desemnate în moneda străină pot ajuta la sporirea intermedierei financiare a fluxurilor de transferuri valutare din țară

prin atragerea economiilor în sistemul bancar formal. Statul poate profita de aceste fluxuri prin emiterea obligațiunilor denumite în monedă străină. O mobilizare financiară ulterioară poate fi realizată prin micșorarea costurilor de transfer al banilor prin canalele formale. Sporirea competiției pe această piață se poate obține prin permisiunea oferită instituțiilor financiare nebankare de a presta astfel de servicii.

Totodată, politica de depreciere lentă a valutei naționale ar permite minimizarea riscurilor de încasare a veniturilor bugetare. Iar, pentru a spori spațiul de manevră a guvernului, este necesar de majorat deficitul bugetar până la 2 procente din PIB. Lucrul acesta poate fi realizat prin vânzarea bunurilor publice și prin creșterea semnificativă a hârtiilor de valoare de stat. Aceste două instrumente reprezintă practic unica soluție de creștere a veniturilor bugetare pentru această etapă de dezvoltare, suficiente pentru a face față provocărilor anului 2009.

Glebus Sainciuc. *Masa Mare*. U/p, 1960